

Kentälle jääneiden sankarivainajien etsintä

He kaikki täyttivät sotilasvalakaavan kolmannen kappaleen mukaisen lupauksensa loppuun saakka.

Raskaat tappiot kaatuneina

Suomi oli toisen maailmansodan sotaa käyvistä valtioista niitä harvoja, jotka pyrkivät huolehtimaan kaatuneistaan parhaalla mahdollisella tavalla. Se oli kansalaisten mielialojenkin kannalta välttämätöntä. Ketään ei jätetä- periaate antoi edes pientä turvallisuuden tunnetta sekä koti- että sotarintamalla.

Talvi- ja Jatkosodassa kaatui yhteensä hieman noin 93 000 sotilasta, joista Talvisodan osuus oli noin 27 000. Kadonneita ja kuolleeksi julistettuja oli molemmissa sodissa yhteensä runsaat 5 200.

Tilastojen mukaan taistelukentälle jäi kaikkiaan noin 13 000 kaatunutta, joiden ruumiita ei voitu evakuoida tilanteesta johtuen.

Em. luvut vaihtelevat jonkin verran lähdeaineistosta riippuen.

Todettakoon, etteivät sellaiset sankarivainajat, jotka on haudattu luovutettujen sankarihautausmaihin, sisälly kentälle jääneiden tai kadonneiden määrään. Kuten esimerkiksi Raudun sankarihautausmaalle haudatut rautulaiset sankarivainajat. Heitä ei ole ollut koskaan tarkoitus siirtää kotimaahan ja tarkasti ottaen he eivät ole kentälle ”jääneitä”, vaan haudat ovat jääneet vieraalle maaperälle.

Kaatuneiden hautaus

Talvisodan aikana venäläiset kokosivat kaatuneensa usein esim. taisteluhautoihin, panssarivaunukaivantoihin, pommikuoppiin tai vastaaviin. Omat ja suomalaiset kaatuneet haudattiin tavallisesti eri kuoppiin. Tällainen joukkohauta saattoi sisältää joskus satoja kaatuneita. Haudat saatettiin merkitä huonosti ja kun suomalaiset 1941 valtasivat alueet takaisin ja palauttivat suomalaisilta hautausmailta ryöstetyt muistokivet takaisin paikoilleen, jäivät suuretkin Puna-armeijan kenttähaudat unohduksiin. Varsikin kun arkistomerkinnot näistä hautapaikoista olivat sekavat ja puutteelliset.

Tilannetta sotki edelleen se, etteivät venäläiset edes ns. välirauhan aikana 1940-41 ehtineet tai välittäneet huolehtia kaikista maastoon jääneistä kaatuneistaan.

Suomalaisten toiminta oli toisenlaista. Mikäli mahdollista, kaatuneet evakuoitiin kentältä ja toimitettiin Sisä-Suomeen. Samoin tehtiin 1941, kun suomalaiset palasivat Talvisodassa luovutetuille alueille. Kentälle jääneet etsittiin ja tunnistettiin mahdollisuuksien mukaan. Siitä huolimatta kaikkia ei löydetty.

Tunnistamattomat vainajat haudattiin tavallisesti kenttähaudausmaihin. Kannaksella ne olivat Säkkijärvellä, Viipurissa, Summassa, Äyräpäässä ja Taipaleenjoella.

Jatkosodan asemasodan aikana vain pieni määrä kaatuneita jäi linjojen väliin eikä kenenkään maalle. Tilanne muuttui tyystin kesäkuussa 1944 Puna-armeijan aloitettua massiivien hyökkäyksen Suomeen. Suurimmat taistelupaikat jäivät rintaman taakse nopeastikin. Sinne ei enää ollut asiaa kaatuneiden evakuoimiseksi. Oli ollut täysi työ pelastaa edes tärkein kalusto, kun vihollisen panssarit ja maataistelukoneet raivosivat kintereillä. Kaatuneita jouduttiin pakosti jättämään taistelu- tai joukkosidontapaikoille.

Kaatuneiden etsintä käynnistyi 1990-luvulla

Suomi ja Venäjä solmivat valtiosopimuksen sotavainajien etsinnästä ja palauttamisesta 1992. Suomen puolelta tätä työtä hoitaa Sotavainajien muiston vaalimisyhdistys ry. Venäjällä vastaava yhdistys on Vojennyje Memorialy.

Etsintä ei tapahdu niin, että lähdetään kaveriporukalla umpimähkään esim. Karjalan kannaksen metsiin katselemaan maastosta merkkejä sotavainajista.

Etsintään tarvitaan venäläisten viranomaisten luvat ja etsintöjä tehdään usein venäläisten etsijöiden kanssa. Heilläkin on varsin laajaa kiinnostusta etsiä omia kaatuneitaan.

Etsintäsuunnitelmat tehdään jo talvella ja suunnitelmat lähetetään lausunnolle lupien hakemiseksi. Suunnitelmissa on oltava mitä, missä ja milloin etsitään, etsijien tarkat henkilötiedot ja kuka on ryhmän johtaja. Myös etsintävälineet on mainittava ja kohteiden kartat on oltava mukana. Etsinnät tapahtuvat luonnollisesti kesäaikaan. Etsintäkohteet on ennallistettava etsinnän jälkeen. Venäjän turvallisuusviranomaiset valvovat tavalla tai toisella etsintäryhmien toimintaa.

Löydettyjen suomalaisvainajien jäänteet toimitetaan Viipurin Pietari-Paavalin kirkon säilytystiloihin. Löydettyjen venäläissotilaiden jäänteet peitetään paikalleen ja kohde ilmoitetaan sotilaskomisariaattiin tai venäläiselle etsintäryhmälle, jos sellainen on tiedossa.

Yksi tärkeimmistä varusteista on miinaharava, sillä lähes jokaisen kaatuneen jäännöksissä tai lähiympäristössä on jotain metallitavaraa, kuten tuntolevy, patruunoita tai niiden hylsyjä. Toinen välttämätön väline on lapio.

Venäläisten sodanaikainen sotilashaudausmenetelmä oli sekä omia että vihollisen vainajia kunnioittamaton. Voisi melkein sanoa, että kaatuneet monessa tapauksessa vain peiteltiin matalaan kuoppaan taistelupaikan lähelle. Vain korkeammat upseerit haudattiin huolellisemmin.

Vainajien tunnistaminen

Tunnistaminen on kokonaisvaltainen prosessi niin, ettei yksittäinen esine tai asia riitä varmistamaan oikeaa vainajaa. Löydetyn vainajan tunnistus perustuu säilyneisiin esineisiin tai muihin merkkeihin. Aivan ensimmäiseksi on jo paikan päällä tunnistettava kaatuneen kansallisuus.

Johtolanka voi olla tuntolevy, jos sellainen löytyy. Tuntolevy oli alumiininen kaksiosainen pieni levy, jonka molempiin osiin oli stanssattu sama numerosarja. Jokaisella sotilaalla oli oma numeronsa, jonka perusteella hänet voitiin tunnistaa. Levyä tuli käyttää aina ja kaikkialla, ja se riippui levyn molemmista päistä lävistetyistä rei'istä pujotetun vahvan juutilangan tai ohuen ketjun varassa kaulassa. Kaatuneen levy taitettiin kahtia, ja toinen osa kiinnitettiin kaatuneen arkkuun, mistä voitiin varmistaa oikea arku esim. kotiseudulle kuljetuksissa. Valitettavasti alumiininen tuntolevy on löytöhetkellä usein hapettunut niin, etteivät numerot enää näy.

Jatkosodan aiallinen tuntolevy. Löydetty Äyräpäästä ja vainajan tunnistaminen on vielä kesken.

Tuntolevykään yksin ei ole riittävä todiste, koska kenttäoloissa levyt ovat voineet vaihtua tai samalta alueelta on voinut löytyä useita tuntolevyjä. Vaateriekaleista, ruostuneesta aseesta, asetakin napista tai muusta varusteesta, kuten mahdollisesti jäänteiden joukosta löytyneestä kypärästä tai kokardista voi saada lisää johtolankoja kansallisuudesta. Nekään eivät ole varmoja todisteita, koska esimerkiksi vihollisvainajan päälle on voitu heittää suomalaisen kaatuneen asetakki, tai ase on otettu vihollisen kaatuneelta. Metallinen arvoesine, kuten kello on voitu vaikka voittaa korttipeissä jne.

Varmin tunnistuksessa käytettävä keino on DNA-analyysi, joka onnistuu, jos vaikka isoja luita on säilynyt. DNA-tunnistus edellyttää elossa olevia lähisukulaisia, joiden DNA:han näytettä verrataan ja prosessi kestää yleensä vuodesta kahteen. DNA (deoksiribonukleiinihappo) on solun molekyyli, joka kantaa kunkin elävän olennon geneettisiä ominaisuuksia. Tunnistuksen varmuus tarkoittaa myös sitä, että hyvin monissa tapauksissa kaatunut ei ole osoittautunut siksi, joksi häntä ensin on luultu.

Kun suomalaisiksi sotilaksi tunnistetun vainajan jäännökset on löydetty, ne kootaan ensin Viipuriin, laitetaan arkkuihin ja tullataan Suomeen kuljettamista varten.

Voisi luulla, että 13 000 kentälle jääneen joukosta olisi löytynyt hyvinkin runsaasti kaatuneiden vainajien jäännöksiä. Näin ei kuitenkaan ole, vaan kotimaahan on tuotu noin 1 600 vainajaa, joista vuoden 2023 loppuun mennessä oli tunnistettu 430. Näistä 88 on

Talvisodan ja 342 oli Jatkosodan sankarivainajia. Vuosina 2021-2023 on voitu kotiuttaa 166 venäläisten etsintäryhmien löytämää suomalaista sankarivainajaa. Näiden kaatuneiden tunnistaminen on vielä osittain kesken.

Yhteistyötä. Venäläiset etsijät luovuttavat löydöksensä suomalaiselle etsintäryhmälle Karjalan kannaksella syksyllä 2022.

Tunnistetut toimitetaan kotipaikkojensa hautausmaihin ja tunnistamattomista valtaosa haudataan Lappeenrannan sankarihautausmaahan. Tunnistettujen hautaaminen tapahtuu omaisten ja seurakuntien keskenään sopimalla tavalla. Omaisten halutessa puolustusvoimat voi mahdollisuuksien mukaan osallistua hautaus tapahtumaan sotilaallisin kunnianosoituksin.

Viipurin luterilaiseen Pietari-Paavalin kirkkoon koottuja sotavainajien arkkuja valmiina Suomeen toimitettavaksi.

43 tuntemattoman sotavainajan hautausilaisuus Lappeenrannassa 2023. Kadetit laskemassa arkkuja hautaan. Kuva: Puolustusvoimat.

Myös kaksi rautulaista

Hieman toistakymmentä vuotta sitten tämän kirjoittaja selvitteli rautulaisten sankarivainajien määrää ym. varsin yksityiskohtaisesti. Kirjoitus on Rautulaisten lehdessä nro 5/2011 nimellä ”Rautu pro patria dedit”. Sen mukaan taistelulentäille jäi kaikkiaan 20 rautulaista sankarivainajaa. Luku on hieman epävarma. Heistä suurin osa on siunattu poissaolevina Sisä-Suomen sankarihautausmaihin. Hautaan on laskettu heidän nimellään arkku ja haudalla on samanlainen muistomerkki kuin muillakin sankarivainajilla. Tällainen on ollut tärkeää mm. omaisten kannalta.

Edellä mainitun selvityksen jälkeen on sotavainajien etsinnöissä löydetty kahden rautulaisen sotilaan jäännökset.

Toinen heistä oli alikersantti **Harry Eräkanto**, joka kaatui Jalkaväkirykmentti 12:n riveissä Kiestingissä 13.3.1942 ja siunattiin poissaolevana Helsinkiin. Hänet löydettiin 1997 ja haudattiin samana vuonna Kajaaniin. Toinen oli sotamies **Kaarlo Hollari**, joka kaatui 15.6.1944 Jalkaväkirykmentti 7:n riveissä Kivennavan Siiranmäessä ja siunattiin poissaolevana Joroisiin. Hänet löydettiin 1997 ja haudattiin lopullisesti Lappeenrantaan 2002. Em. tiedot ovat yhtäpitävät Kansallisarkiston ja Sotavainajien muiston vaalimisyhdistys ry:n tietojen kanssa.

***

Lähteitä ja kirjallisuutta

Sotatieteen laitos:	Talvisodan historia osa 4. WSOY 1979.
Sotatieteen laitos:	Jatkosodan historia osa 6. WSOY 1994.
Slava Skokov, Mikko Porvali:	Kentälle jääneet. Sotavainajien muiston vaalimisyhdistys ry. Atena kustannus 2023.
Aulis Blinnikka (toim):	Sotavainajiamme rajan takaa. Sotavainajien muiston vaalimisyhdistys ry. Gummerus 2004.
Valokuvat:	Kuvat, joissa ei ole mainintaa tekijänoikeudesta, ovat Sotavainajien muiston vaalimisyhdistyksen kokoelmista.